# DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

Det synes nu klart, at nedgangskonjunkturen i Vesteuropa er ophørt, og tegn på en fornyet opgang bliver i denne tid tydeligere og tydeligere. Samtidig er produktion og beskæftigelse i USA vokset betydeligt, og konjunkturfremgangen har bredt sig til alle erhverv.

## VESTEUROPAS UDENRIGSHANDEL OG BETALINGSBALANCE

Under konjunkturtilbageslaget fra 1957 til 1958 ophørte stigningen i *Vesteuropas udenrigshandel.* Den samlede eksportværdi for de vesteuropæiske lande holdt sig uændret mellem de to år, mens der i 1953–57 indtraf en jævn stigning på ca. 10 % årligt. Samtidig gik disse landes importværdi ned med knap 10 % – i kontrast til en stigning i 1953–57 på ca. 10 % årligt; denne nedgang er dog ikke udtryk for nogen tilbagegang i de importerede mængder, som i 1958 opretholdtes på nogenlunde samme niveau som året før.

I en nylig udsendt oversigt har Det statistiske Departement foretaget en analyse af de 11 vigtigste *vesteuropæiske landes eksport af industrivarer og mineraler* (det bemærkes, at eksporten af landbrugsvarer kun er af nævneværdig betydning for nogle få vesteuropæiske lande såsom Danmark, Holland og Irland). De lande, der er taget med i undersøgelsen, repræsenterer ca. 95 % af den samlede eksport fra Vesteuropa.

Omregnet til dansk mønt har disse landes eksport udgjort omstående beløb.

For fire hovedvaregrupper, der tilsammen dækker op mod 40 % af Vesteuropas eksport af industrielle produkter, er udførslen fra 1957 til 1958 gået tilbage med 5–10 %. Det drejer sig om følgende grupper:

Skovbrugsprodukter (træ, træmasse og papir).
Malm, jern, stål og andre uædle metaller.
Brændsel.
Spindestoffer, tekstil og beklædning.

For de øvrige fire hovedvaregrupper, hvori eksporten er opdelt, har der været stigning fra 1957 til 1958, og denne stigning er af samme størrelse som nedgangen for de fire grupper, der er omtalt i det foregående. For

*Tabel 1. Eksporten af varer fra minedrift og industri[1]) fra de 11 vigtigste vesteuropæiske lande.*

| | 1957 Mld. kr. | 1958 Mld. kr. | Ændring 1957–58 Pct. |
|---|---|---|---|
| *Varegrupper med faldende eksport:* | | | |
| Skovbrugsprodukter | 14.3 | 13.3 | ÷ 7 |
| Malm, jern, stål og uædle metaller | 34.8 | 32.3 | ÷ 7 |
| Fast og flydende brændsel | 15.1 | 14.3 | ÷ 5 |
| Spindestoffer, tekstil og beklædning | 28.2 | 25.3 | ÷ 10 |
| I alt... | 92.4 | 85.2 | ÷ 8 |
| *Varegrupper med stigende eksport:* | | | |
| Kemiske produkter | 23.5 | 24.5 | 4 |
| Maskiner og apparater | 47.8 | 50.6 | 6 |
| Motorkøretøjer | 17.0 | 20.1 | 18 |
| Andre industrivarer | 45.7 | 46.4 | 2 |
| I alt... | 134.0 | 141.6 | 6 |
| *Tilsammen...* | 226.4 | 226.8 | 0 |

[1]) Excl. skibe, animalske og vegetabilske olier, oliekager, sukker, konserves m.v.

kemiske produkter og for maskiner og apparater har væksten ligget på omkring 5 %, mens eksporten af motorkøretøjer er gået næsten 20 % i vejret. Tilbage bliver en restgruppe, bestående af en broget blanding af industrivarer (konsumvarer som f. eks. møbler, fotoartikler, chokolade, øl og sølvvarer, investeringsvarer såsom flyvemaskiner, redskaber, værktøj og instrumenter samt råstoffer og halvfabrikata af forskellig art). For denne hovedgruppe har op- og nedadgående tendenser for de enkelte varer opvejet hinanden, således at eksporten er blevet opretholdt fra 1957 til 1958.

Fire af landene har mere end halvdelen af deres industrieksport placeret inden for de konjunktursvage varegrupper. Det gælder Finland med 92 % (hvoraf alene 86 % for skovbrugsprodukter), Norge med 70 %, Sverige med 60 % og Belgien med 58 %. Alle disse fire lande har haft en nedgang i deres eksportværdi fra 1957 til 1958 på omkring 5 %.

25–50 % af industrieksporten falder på de konjunktursvage varegrupper i flg. lande: Holland (49), Frankrig (46), Italien (43), England (28) og Vesttyskland (26 %).

De lande, der har lavest andel af deres industrieksport placeret i de varegrupper, der er ramt af konjunkturtilbageslaget, er Danmark og Schweiz med kun 16–17 %.

Industrieksporten fra England og Schweiz gik ned med et par pct. 1957–58, og den italienske og vesttyske eksport, der i de to foregående år var vokset med 15–20 % pr. år, steg kun ubetydeligt.

*Tabel 2. Eksportsammensætning og eksportudvikling for industrieksporten i Vesteuropa.*

| | Skovbrugsprodukter | Malm, jern, stål og uædle metaller | Brændsel | Spindestoffer, tekstil og beklædning | Kemiske produkter | Maskiner, apparater | Motorkøretøjer | Andre industrivarer | Tilsammen varer fra industri og minedrift[1]) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | *Procentvis fordeling af eksporten på varegrupper i 1958* | | | | | | | | |
| England | 1.3 | 9.4 | 4.4 | 12.4 | 9.9 | 26.1 | 11.1 | 25.4 | 100.0 |
| Vesttyskland | 1.0 | 12.2 | 7.0 | 5.4 | 12.2 | 30.8 | 12.8 | 18.6 | 100.0 |
| Frankrig | 3.3 | 19.5 | 7.3 | 15.6 | 11.6 | 12.6 | 11.0 | 19.1 | 100.0 |
| Belgien | 1.5 | 34.2 | 6.8 | 15.6 | 8.8 | 9.4 | 2.5 | 21.2 | 100.0 |
| Holland | 3.3 | 11.0 | 20.1 | 14.9 | 13.8 | 17.7 | 1.0 | 18.2 | 100.0 |
| Italien | 1.0 | 9.6 | 9.5 | 23.0 | 10.6 | 18.3 | 12.3 | 15.7 | 100.0 |
| Sverige | 37.4 | 20.3 | 0.2 | 1.9 | 3.7 | 19.3 | 4.6 | 12.6 | 100.0 |
| Schweiz | 1.0 | 2.2 | 0.1 | 13.3 | 18.4 | 30.4 | 0.5 | 34.1[2]) | 100.0 |
| Finland | 86.5 | 4.0 | 0.1 | 1.8 | 0.7 | 5.1 | 0.3 | 1.5 | 100.0 |
| Norge | 29.5 | 37.6 | 0.5 | 2.8 | 13.2 | 4.9 | 0.2 | 11.3 | 100.0 |
| Danmark | 2.6 | 4.8 | 0.3 | 8.2 | 10.2 | 44.2 | 1.7 | 28.0 | 100.0 |
| Tilsammen 11 lande | 5.8 | 14.2 | 6.3 | 11.1 | 10.8 | 22.3 | 8.8 | 20.7 | 100.0 |
| | *Procentvis ændring i eksporten 1957–58*[4]) | | | | | | | | |
| England | ... | ÷ 8.1 | ÷12.8 | ÷14.8 | ÷ 2.1 | 0.3 | 8.9 | 0.4 | ÷ 2.7 |
| Vesttyskland | ... | ÷13.8 | ÷ 6.4 | ÷ 9.3 | 4.1 | 6.9 | 22.2 | 4.4 | 2.6 |
| Frankrig | ÷ 2.2 | 1.0 | 11.4 | ÷ 9.2 | 16.3 | 16.5 | 30.9 | 0.5 | 5.7 |
| Belgien | ... | ÷ 9.7 | ÷ 8.3 | ÷17.8 | 3.9 | 6.9 | ... | ÷ 0.7 | ÷ 6.4 |
| Holland | 1.5 | 1.8 | ÷ 4.4 | 0.3 | 4.5 | 14.3 | ... | 11.3 | 4.4 |
| Italien | ... | 5.4 | ÷ 3.3 | ÷ 5.4 | 10.1 | 14.1 | 14.7 | ÷ 4.2 | 2.9 |
| Sverige | ÷11.4 | ÷ 8.1 | ... | ... | 14.4 | 0.5 | 30.3 | 4.5 | ÷ 4.1 |
| Schweiz | ... | ... | ... | ÷ 7.7 | ÷ 1.2 | 6.0 | ... | ÷ 5.0[2]) | ÷ 1.2 |
| Finland | ÷ 5.7 | ... | ... | ... | ... | ÷15.8 | ... | ... | ÷ 5.0 |
| Norge | ÷ 7 4 | ÷ 7.5 | ... | ... | 1.1 | ... | ... | 16.1[3]) | ÷ 3.2 |
| Danmark | ... | ... | ... | 12.2 | 6.3 | 15.2 | ... | 11.2 | 9.4 |
| Tilsammen 11 lande | ÷ 7.2 | ÷ 7.1 | ÷ 4.8 | ÷10.5 | 4.2 | 5.8 | 17.9 | 1.6 | 0.2 |

Kilde: De enkelte landes udenrigshandelsstatistik. Da varefortegnelserne er forskellige fra land til land, har det ikke på alle punkter været muligt at tilvejebringe tal, som er fuldt sammenlignelige fra land til land.

[1]) Undt. skibe, animalske og vegetabilske olier, oliekager, sukker, vin, konserves m.m.

[2]) Ca. $^2/_3$ af gruppen består af ure og urdele, for hvilke eksporten fra 1957 til 1958 gik tilbage med ca. 300 mill. kr. eller 14 pct. For den øvrige del af varegruppen steg eksporten 1957–58.

[3]) Hele stigningen 1957–58 falder på våben, hvoraf eksporten steg med knap 70 mill. kr.

[4]) Tal er kun anført, hvor en hovedgruppes andel af landets samlede industrieksport er over 3 pct., og eksportværdien overstiger 200 mill. kr.

Kun Frankrig, Holland og Danmark kunne registrere nogen større vækst i deres eksport af industrivarer, Danmark med ca. 10 %, de to andre lande med ca. 5 %. Eksportfremgangen har for disse lande været ret bredt funderet.

Den overordentlig gunstige udvikling af den danske industrieksport i

1957–58, sammenlignet med det øvrige Vesteuropa, hænger tildels sammen med, at vi i mindre grad end noget af de andre lande udfører de varer, der i særlig grad er ramt af konjunkturomslaget; men dette er ikke hele forklaringen, thi inden for hver enkelt af de hovedvaregrupper, som er af betydning for vor eksport, har den danske eksportværdi vist en gunstigere udvikling end gennemsnittet af de vesteuropæiske lande.

I tabel 2 er gengivet nogle detaljer fra undersøgelsen, der viser den store forskel i sammensætningen af de enkelte landes eksport og de afvigende udviklingstendenser i 1957–58 fra land til land og fra varegruppe til varegruppe.

For *Vesteuropas løbende betalingsbalance* har følgende tendenser været afgørende: en uændret eksport, en stærk nedgang i importværdien og for nettoindtægterne af tjenesteydelser (især skibsfartsindtægter) kun en meget beskeden tilbagegang. Følgen har været, at næsten alle vesteuropæiske lande i 1958 opnåede et betragteligt overskud på den løbende betalingsbalance – med Norge, Sverige og Frankrig som undtagelser. Det franske betalingsbalanceunderskud blev dog reduceret betydeligt fra 1957 til 1958.

*Tabel 3. Vesteuropas og USAs betalingsbalance.*

| Mld. danske kr. | Handelsbalance (eksport fob. ÷ import cif.) | | Saldo på løbende betalingsbalance | |
|---|---|---|---|---|
| | 1957 | 1958 | 1957 | 1958 |
| Danmark..... | ÷1.3 | ÷0.5 | 0.3 | 0.9 |
| Norge..... | ÷3.2 | ÷3.9 | 0.1 | ÷1.2 |
| Sverige..... | ÷2.0 | ÷1.9 | ÷0.2 | ÷0.4 |
| Finland..... | ÷0.4 | 0.3 | 0.0 | 0.6 |
| England..... | ÷12.0 | ÷8.2 | 5.0 | 8.8 |
| Vesttyskland.... | 7.0 | 9.7 | 9.9 | 11.9 |
| Frankrig..... | ÷6.9 | ÷3.3 | ÷7.9 | ...[1]) |
| Italien..... | ÷7.8 | ÷4.4 | 0.3 | ...[2]) |
| Holland..... | ÷7.0 | ÷2.8 | ÷1.0 | 2.9 |
| Belgien..... | ÷1.7 | ÷0.6 | 1.4 | ...[3]) |
| Schweiz..... | ÷2.7 | ÷1.1 | ÷0.3 | 1.3–1.4 |
| USA..... | 42[4]) | 23[4]) | 24 | 1 |

[1]) 1. halvår 1958: ÷ 1,6
[2]) 1. halvår 1958: 1,5
[3]) 1. halvår 1958: 1,5
[4]) Militære gaveydelser er ikke medregnet i eksporten. Importen er regnet fob.

## DEN ØKONOMISKE POLITIK I VESTEUROPA

Betalingsbalanceoverskuddet har medført en indstrømning af fremmed valuta, som i næsten alle lande har bevirket en *stigende likviditet;* centralbankerne og regeringerne har ikke søgt at imødegå valutaindstrømningens pengeforøgende virkning, men tværtimod lempet de gældende kreditpolitiske restriktioner og gennemført en række diskontonedsættelser.

*Tabel 4. Korte og lange rentesatser. Pct. p. a.*

| | Centralbankdiskonto | | | Effektiv rente for lange obligationer[1]) | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Sept. 1957 | April 1958 | April 1959 | Sept. 1957 | April 1958 | April 1959 |
| Danmark | 5½ | 5 | 4½ | 6.90 | 5.72 | 5.66 |
| Norge | 3½ | 3½ | 3½ | 4.88 | 4.75 | 4.57 |
| Sverige | 5 | 5 | 4½ | 4.94 | 4.94 | 4.85 |
| Finland | 8[2]) | 8[2]) | 6¾[2]) | ... | ... | ... |
| England | 7 | 6 | 4 | 5.32 | 4.96 | 4.85 |
| Vesttyskland | 4 | 3½ | 2¾ | 7.9[4]) | 7.2[4]) | 5.2[3])[4]) |
| Frankrig | 5 | 5 | 4 | 6.10 | 6.26 | 5.34 |
| Holland | 5 | 4 | 2¾ | 4.82 | 4.26 | 3.99 |
| Belgien | 4½ | 4¼ | 3¼ | 4.82 | 4.74 | 4.28 |
| USA | 3½ | 1¾ | 3[5]) | 3.66 | 3.12 | 4.01 |

Kilde: Statistiske efterretninger 1959, tillæg nr. 8, s. 22–23.
[1]) Hvor intet andet er anført, statsobligationer.
[2]) Rediskontosats for veksler.
[3]) Marts 1959.
[4]) Overvejende nyudstedte industriobligationer.
[5]) 29. maj 1959 forhøjet til 3½.

For den økonomiske aktivitet har navnlig de gennem rentefaldet forbedrede kreditvilkår for boligbyggeriet haft betydning; i de fleste lande har påbegyndelserne af boligbyggeri været voksende i den senere tid. Den lettere adgang til bankkredit har bl. a. indvirket på afbetalingshandelen, især i England, hvor endvidere myndighedernes krav om en bestemt mindsteudbetaling ved afbetalingskøb ophævedes i efteråret 1958 – med en vældig opblomstring af handelen med varige forbrugsartikler til følge.

Ikke blot kreditpolitikken, men også *den offentlige finanspolitik* er i mange lande ændret i mere ekspansiv retning. Dette gælder bl. a. i England, Danmark, Norge, Sverige, Holland og Belgien, hvorimod den franske budgetpolitik er strammet.

Den mere ekspansive økonomiske politik har i løbet af 2. halvår 1958 bragt den almindelige konjunkturnedgang til standsning; i enkelte lande – Vesttyskland, Italien, Danmark og Holland – indtraf endog nogen stigning i produktion og beskæftigelse, mens den økonomiske aktivitet i de øvrige lande stabiliseredes på det lave niveau, den var nået ned på i midten af 1958. Kun i Frankrig fortsatte en kraftig produktionstilbagegang gennem de første måneder af 1959, men også her synes bunden nu at være passeret.

De fulde virkninger af den lempede kredit- og finanspolitik på aktiviteten har ikke vist sig endnu; navnlig vil følgerne af de engelske skattenedsættelser med ikrafttræden i april og juni i år først slå igennem i løbet af nogle måneder. Der er derfor al grund til at vente, at den beskedne konjunkturopgang, der har kunnet registreres gennem den sidste tid, vil vinde styrke og brede sig til flere lande i resten af 1959.

UDVIKLINGEN I DE ENKELTE LANDE I VESTEUROPA

Her skal først gennemgås forløbet i de lande, hvor en konjunkturopgang satte ind allerede i slutningen af 1958.

*Vesttyskland.* Beskæftigelsen ligger nu på et meget højt niveau. Antallet af beskæftigede lønmodtagere var i marts i år 19,1 million eller praktisk talt det samme som i juni 1958, skønt der normalt indtræffer et betydeligt sæsonbetinget fald fra juni til marts. Arbejdsløshedsstatistikken, der i Vesttyskland omfatter samtlige lønmodtagere, viste i maj et ledighedstal på 300.000 mod 500.000 et år før, d. v. s. et lavere ledighedstal end nogensinde siden pengereformen i 1948. Beskæftigelsesstigningen falder overvejende på bygge- og anlægsvirksomheden og de tjenesteydende erhverv, mens beskæftigelsen i industri og minedrift har været stagnerende.

Inden for de vareproducerende erhverv er produktionen især steget ved bygge- og anlægsarbejder, hvis produktionsindeks i 2. halvår 1958 lå 12 % over tilsvarende periode året før og i 1. kvartal 1959 35 % højere (bl. a. på grund af den milde vinter); endvidere har bilfabrikkernes og den elektrotekniske industris produktion (radio- og fjernsynsfabrikker, elektrisk materiel m. v.) været stigende. I kulminerne, tekstilindustrien og stålværkerne er produktionen imidlertid stagneret, og kapaciteten er langt fra udnyttet. I april og maj i år er dog indtruffet en kraftig produktionsforøgelse for stål, og også i tekstilindustrien er produktionen steget i de sidste måneder.

Ikke blot beskæftigelses- og produktionsudviklingen, men også bevægelserne i de vesttyske importmængder viser den opadgående konjunktur. Juli 1958–april 1959 har kvantumsindekset for importen ligget 9 % højere end i samme periode et år før; som følge af, at der har været lagernedgang for importerede råstoffer eller i hvert fald en svagere tilvækst i lagrene end tidligere, har væksten i *anvendelsen* af importerede varer formentlig endda været noget større end 9 %. En vidtgående liberalisering og toldnedsættelser har i forbindelse med den opadgående konjunktur medført en forøgelse på 40 % af den vesttyske import af færdige industrivarer.

Eksporten lå i juli 1958–april 1959 4 % højere end i samme periode et år før, en væsentlig afsvækkelse i forhold til tidligere. Eksportstigningen 1955–56 havde udgjort 20 % og 1956–57 16 %.

Trods voksende importmængde og afsvækket eksportstigning har overskuddet på den løbende betalingsbalance været lige så betydeligt som før, idet faldet i råstofimportpriserne har virket i modsat retning. Der er i 1959 kommet en betydelig kapitaleksport i stand, som har mere end opvejet overskuddet på den løbende betalingsbalance, således at de vesttyske valutareserver har været nedadgående.

*Holland.* Efter konjunkturnedgangen i 1957 og begyndelsen af 1958 er der pånyt indtrådt en stigning i produktion og beskæftigelse. Fra januar–

april 1958 til samme periode i år er industriproduktionen vokset med 7 %. Arbejdsløsheden er faldet siden midten af 1958.

Eksporten, boligbyggeriet, den offentlige anlægsvirksomhed og det private forbrug har været de drivende kræfter bag ekspansionen i produktion og beskæftigelse. Statens finanspolitik har haft en ekspansiv virkning i 1958, idet subsidierne og udgifterne til arbejdsløshedsunderstøttelse er vokset og anlægsudgifterne forøget, samtidig med at skatteindtægterne gik tilbage.

Et officielt skøn anslår forøgelsen i bruttonationalproduktet fra 1958 til 1959 til 3,3 % (målt i faste priser) mod kun 0,7 % sidste år.

*Italien.* Industriproduktionen stagnerede i 1958 frem til august måned. Siden september har produktionsindekset imidlertid ligget omkring 5 % højere end et år før, idet især produktionen af konsumvarer er forøget.

En nedgang i de private investeringer er blevet opvejet af øgede investeringer for offentlig regning, og også i 1959 vil de offentlige investeringer stige.

Landbrugets indkomster er steget stærkt som følge af en stor høst i 1958.

*Danmark.* Der henvises til den efterfølgende artikel om den danske økonomiske situation.

*England.* Helt frem til årsskiftet 1958–59 var produktion og beskæftigelse i England præget af stagnation efter svag tilbagegang. For nogle brancher strakte nedgangen sig flere måneder ind i 1959. Den samlede arbejdsløshed lå i vinter på et højt niveau i forhold til forrige vinter (5–600.000 mod knap 400.000), og det totale antal civile beskæftigede på 23 mill. personer lå godt 1 % lavere end sidste år. Desuden forekom en del arbejde på nedsat tid.

Omend arbejdsløsheden var større end i de foregående år, måtte ledighedsniveauet dog fortsat karakteriseres som ret lavt i sammenligning med de fleste andre landes, og der synes at have været en udbredt tendens blandt virksomhederne til at hamstre arbejdskraft ved at opretholde arbejderstaben trods nedgangen i produktionen – af frygt for at komme til at mangle arbejdskraft, når arbejdsmarkedet under en fornyet opgangskonjunktur bliver strammere.

Som tidligere omtalt i disse oversigter (1958 nr. 2–3, s. 184) har nogle fremtrædende engelske økonomer været blandt fortalerne for en drastisk omlægning af den økonomiske politik i ekspansiv retning. Man har ræsonneret som så, at da det engelske produktionsindeks for industrien ikke er vokset i de sidste 3–4 år, skønt de betydelige investeringer må have forøget produktionskapaciteten væsentligt, er der en stor ubenyttet kapacitet. Det gælder da blot om at få efterspørgslen sat i vejret, så produktionen og kapacitetsudnyttelsen kan stige. Foruden professor Roy Harrod fra Oxford

er kredsen af økonomer bag det nystartede tidsskrift »National Institute Economic Review« gået stærkt ind for dette synspunkt.

Argumentationen forekommer ikke ganske overbevisende. Det må erindres, at det industrielle produktionsindeks er et højst ufuldkomment forsøg på at indkredse udviklingen i den produktive indsats, der sker i industrien, idet de indikatorer for den producerede mængde, som ligger til grund for indekset, er overordentlig grove: antal fremstillede fjernsynsapparater, så og så mange kg leverede maskiner, kvadratmeter bomuldsstof o. s. v. Hele den indsats, industrien foretager i form af kvalitetsforbedringer og mere elegant formgivning, kommer derved slet ikke eller kun i ringe grad til udtryk i produktionsindekset – hvorfor det er meget sandsynligt, at den engelske industris produktion er steget en hel del siden 1955, uagtet det indeks, der beregnes ved statistikernes skriveborde, ikke har rokket sig. Men dertil kommer, at det er tvivlsomt, om den ubenyttede produktionskapacitet i virkeligheden er så stor som påstået. Mange af de investeringer, der er blevet foretaget i de senere år, har formentlig haft til formål at erstatte ældre uøkonomiske anlæg, som kun med stærkt stigende omkostninger vil kunne indsættes i driften igen. At tage til orde for en aktivitetsforøgelse, der kunne føre dertil, ville være lige så bagvendt, som hvis DSB ønskede en vækst i transportbehovet, som foruden fuld udnyttelse af de nye diesellokomotiver ville nødvendiggøre, at de udrangerede damplokomotiver blev taget i brug igen.

Den engelske regerings politik har sat sig mere beskedne mål. I løbet af efteråret 1958 var det private forbrug blevet stimuleret gennem ophævelse af afbetalingsrestriktionerne, som i månederne oktober–januar medførte en stærk vækst i salget af varige forbrugsartikler og i afbetalingskreditterne; i februar–marts ebbede virkningerne af denne engangsforanstaltning ud. Endelig igangsattes større offentlige investeringer, især i de nationaliserede virksomheder og i vejanlæg. Disse foranstaltninger var tilstrækkelige til at afbalancere virkningerne af nedgangen i eksporten og i de private erhvervsinvesteringer, men de formåede ikke at bringe nogen nævneværdig stigning i den samlede produktion i industri og byggevirksomhed.

Finansminister Amory fandt derfor ved budgetforelæggelsen i begyndelsen af april tiden inde til at bekendtgøre mere omfattende lempelser i den økonomiske politik:

1. Indkomstskattesatserne nedsættes, gennemgående med 1/10. Nedsættelsen får virkning fra juni (da der er kildeskat i England, kan satserne ændres i løbet af finansåret). Det årlige provonutab bliver 229 mill. £.
2. Omsætningsafgifterne nedsættes straks med 1/6, årligt provenutab 82 mill. £.
3. Øl- og spiritusafgifterne nedsættes med 38 mill. £ årligt.

4. Af den bundne opsparing opkrævet i de første efterkrigsår frigives 71 mill. £ til udbetaling.
5. En forhøjelse af pensionerne til offentlige tjenestemænd stilles i udsigt.
6. Erhvervslivet får lov til at foretage større afskrivninger.

Den samlede virkning af skatte- og afgiftsnedsættelserne bliver en nedgang i statsindtægterne på ca. 300 mill. £ i finansåret april 1959–marts 1960 og 360 mill. £ for et fuldt år. Hertil kommer, at statens drifts- og anlægsudgifter bliver større end sidste år, således at drifts- og anlægsbudgettet vil blive forringet med ialt ca. 500 mill. £ eller ca. 10 milliarder kroner. Omregnet i forhold til folketal eller nationalindkomst ville dette for Danmark svare til ca. 1 mld. kr., d. v. s. et beløb, som er langt større end nogen finanspolitisk lempelse, der er gennemført her i landet i efterkrigstiden.

Selv om nedsættelsen af indkomstskatten hovedsagelig vil komme de højere indkomstgrupper til gode og derved for en stor del vil blive sparet op, må virkningen på forbruget af så betydelig en finanspolitisk lempelse antages at blive særdeles mærkbar. Financial Times' rundspørge blandt detailhandlere nogen tid efter budgetforelæggelsen tyder da også på en stærk stigning i salget af varige forbrugsartikler og nogen forøgelse for beklædning. Board of Trades detailomsætningsindeks for april viser en forøgelse i forhold til sidste år på 6 % og for maj 5–6 %. Også det industrielle produktionsindeks for april har allerede registreret nogen opgang, idet det efter udjævning fra sæsonsvingninger ligger 1–2 % højere end i de foregående måneder. Når indkomstskatten nedsættes til juni, kan der ventes yderligere opgang i detailsalg og konsumgodeproduktion. Dermed skulle betingelserne også være til stede for øgede private erhvervsinvesteringer, således at efterspørgslen efterhånden vil stige på alle felter – undtagen eksportefterspørgslen fra hovedmarkederne i det oversøiske sterlingområde.

Importen vil uden tvivl stige som følge af aktivitetsforøgelsen, og man kunne måske derfor frygte, at der skulle opstå valutavanskeligheder. Imidlertid vil en stor del af importstigningen falde på de øvrige sterlinglande, som England har fælles valutapulje med. F. s. v. angår denne del af importstigningen vil beholdningerne af dollar og vesteuropæiske valutaer således blive uberørt. Dertil kommer, at den alm. konjunkturopgang antagelig vil bringe en vis opgang i eksportpriserne for de råstofproducerende lande i det ydre sterlingområde, som vil give disse lande større indtægter ved eksport til USA og Vesteuropa og på den måde skæppe i sterlingområdets valutapulje. Selvom Englands egen løbende betalingsbalance forringes, er det følgelig ikke sikkert, at betalingsbalancen for det samlede sterlingområde vil blive ændret.

*Norge:* Produktionsnedgangen standsede i 2. halvår 1958, og i de før-

ste fire måneder af 1959 har industriproduktionen været 3 % større end for et år siden. Eksporten, der faldt i 1958, var i 1. kvt. i år på højde med 1. kvt. 1958, og nationalbudgettet regner med stigning i eksporten i resten af 1959.

For at standse væksten i arbejdsløsheden, der er større end på noget tidligere tidspunkt siden krigen, er byggereguleringerne lempet og betydelige offentlige nødhjælpsarbejder igangsat, og kreditpolitikken er ikke så stram som tidligere. Det betydelige underskud, som er opstået på den løbende betalingsbalance – ca. 350 mill. kr. i 1. kvartal 1959 – sætter imidlertid snævre grænser for, hvor ekspansiv en økonomisk politik man har kunnet slå ind på. Det er imidlertid både i 1958 og i 1. kvt. 1959 lykkedes fuldt ud at dække betalingsbalanceunderskuddet gennem optagelse af langfristede lån i udlandet, sådan at valutareserverne har kunnet opretholdes.

I 2. halvår 1958 fandt betydelige lønforhøjelser sted, begrundet i detailprisstigning i forbindelse med forhøjede producentpriser i henhold til en ny landbrugsaftale og en nedskæring af levnedsmiddelsubsidierne. For at undgå nye lønstigninger har regeringen i begyndelsen af 1959 atter forhøjet pristilskuddene til fødevarer.

*Sverige:* Også her synes nedgangen i industriproduktionen at være standset, og investeringsefterspørgslen er voksende. Kommerskollegiums investeringsenquête i dette forår tyder på, at industriens bygningsinvesteringer i 1959 vil blive 14 % større end sidste år, mens den foregående enquete sidste efterår tydede på en lille reduktion. Maskininvesteringsplanerne er revideret op fra – 5 til + 8 %.

Konsumenternes efterspørgsel er steget moderat og forventes at vedblive dermed i resten af dette år. Samtidig forventer man i det netop udsendte reviderede nationalbudget en beskeden opgang i eksportefterspørgslen i resten af året og som følge af stigende investeringer en lille opgang i industriproduktionen.

Statens drifts- og anlægsbudget er blevet svækket som følge af øgede militærudgifter, iværksættelse af store nødhjælpsarbejder og større sociale udgifter; forslag til øgede skatter er under udarbejdelse. Takket være den mere ekspansive konjunkturpolitik er det lykkedes at standse arbejdsløshedens vækst, og i marts–maj var ledigheden lavere end et år før.

Priserne har holdt sig stabile, og lønningerne steg kun ubetydeligt ved fornyelserne af overenskomsterne i vinter.

Den løbende betalingsbalance viser et beskedent underskud, uden at bankernes valutastilling dog er gået tilbage.

I *Finland* ophørte konjunkturnedgangen i oktober kvartal 1958, og i 1. kvartal i år var indekset for industriproduktionen 2 % højere end på samme tid sidste år; fremgangen falder udelukkende på konsumgodeproduktionen. Detailomsætningsværdien blev i 1. kvartal i år 6 % større end for et år siden. Også boligbyggeriet er voksende, men der er ikke tegn til

stigning i de private erhvervsinvesteringer. Et par af de vigtigste erhverv er stadig præget af depression: skovbruget og celluloseindustrien.

*Belgien* er det land, der blev hårdest ramt af den vesteuropæiske nedgangskonjunktur. Eksporten af kul, stål og tekstilvarer er gået tilbage, og produktion og beskæftigelse er faldet stærkere end i andre lande.

Trods et overskud på den løbende betalingsbalance og tilstedeværelsen af store valutareserver er regeringen ikke slået ind på en tilstrækkelig ekspansiv finanspolitik til, at konjunkturnedgangen har kunnet standses.

I *Frankrig* fortsatte nedgangen i industriproduktionen i januar måned, men i februar og marts synes en stabilisering at være indtrådt. Antallet af arbejdsløse er steget, men ledigheden ligger fremdeles på et lavt niveau. Devalueringen omkring årsskiftet synes at have haft en gunstig indvirkning på den franske eksport til lande uden for francområdet, som i jan.–maj i år var 10 % større end i tilsvarende periode af 1958 (målt i fremmed valuta). Samtidig er importen faldet stærkt, et fænomen, der dog næppe vil vise sig varigt, idet der nok er blevet tæret på lagrene af importerede råstoffer. Den løbende betalingsbalance har i den forløbne periode af 1959 kun vist et ganske ringe underskud, og de officielle valutareserver er fortsat med at vokse.

Detailpristallet er steget med 4 % fra december 1958 til april 1959 som følge af de forhøjelser af takster og afgifter, nedskæringer af subsidier og stigning i huslejen, som gennemførtes ved den økonomiske sanering omkring årsskiftet. Prisstigningen var lidt mindre end beregnet. Lønsatserne er ikke forøget så stærkt, og større konflikter er ikke opstået, omend der har været stedvise uroligheder på arbejdsmarkedet.

Den stramme finanspolitik er blevet opretholdt og kreditpolitikken kun undergået en moderat lempelse, og der kan næppe ventes mere end en beskeden produktionsstigning i Frankrig i resten af 1959.

## FREMTIDSUDSIGTERNE FOR VESTEUROPAS ØKONOMI

Højkonjunkturen 1953–57 indtrådte efter et knap to-årigt tilbageslag efter koreakonkunkturen. Den startede i 1953 omtrent samtidig med, at en amerikansk nedgang begyndte. Hovedårsagen til, at den 4–5 årige ubrudte vesteuropæiske højkonjunktur kom igang, var de engelske og franske regeringers bevidste konjunkturstimulerende politik i 1953–54, som førtes på trods af risikoen for, at sterling- og francområderne i forbindelse med den faldende amerikanske konjunktur kunne komme til at tabe dollars til omverdenen.

Ligesom i 1953 driver to af de tre økonomisk mest betydende lande i Vesteuropa nu en konjunkturstimulerende politik, denne gang England og Vesttyskland. Da samtidig de ydre betingelser for, at en vesteuropæisk opgangskonjunktur kan udvikle sig uden at ledsages af betalingsbalance-

problemer, i øjeblikket er langt lysere end i 1953, fordi USA-konjunkturen er inde i en kraftig opgang, og det hidtidige overskud på USAs løbende betalingsbalance er afløst af ligevægt, synes de nødvendige betingelser for en genoptagelse af den vesteuropæiske ekspansion at være til stede. Og det må erindres, at en sådan ekspansion, når den een gang er kommet i stand, har stærk tendens til at holde sig selv igang. Dels vil den via den store indbyrdes handel i Europa brede sig fra de lande, der først er kommet med i opgangen, til de andre vesteuropæiske lande, fordi disse får bedre afsætningsvilkår for deres eksport; dels vil de europæiske indkøb af oversøiske råstoffer vokse stærkt og råstoflandenes eksportindtægter derfor gå i vejret, hvilket efter nogen tid må antages at føre til en mere liberal importpolitik fra disse landes side, hvorved igen Vesteuropas eksportproduktion for de oversøiske markeder vil stige.

### FORTSAT OPGANG I USA

Opgangskonjunkturen i USA er fortsat og har bredt sig til alle erhverv. Det er nu godt og vel et år siden bunden nåedes, og produktionsstigningen siden da har været af samme styrke som i det første opgangsår efter de to foregående nedgangsperioder i 1948–49 og 1953–54. Figuren på side 65 viser, at nedgangen denne gang var kraftigere end ved de to tidligere lejligheder, således at nettostigningen i nationalindkomsten (målt i faste priser) fra det sidste kvartal før nedgangen satte ind og til et år efter at bunden var nået, kun udgjorde et par pct. mod 5 % efter 1949- og 1954-depressionerne.

Den offentlige finanspolitik og aktieselskabernes konstante udbyttepolitik har virket bremsende på opgangen, ligesom de i sin tid bidrog til at udjævne nedgangen. Følgen har været – som det fremgår af tabel 5 – at mens den gennem produktionen skabte bruttonationalindkomst steg med 40 mld. $ fra bunden i 1. kvt. 1958 til 1. kvt. 1959, forøgedes de disponible personlige indkomster kun med 15 mld. $ (fra toppen i 3. kvt. 1957 til 1. kvt. 1958 gik de disponible indkomster kun 3 mld. ned, mens nationalindkomsten faldt med 19 mld. $).

Beskæftigelsen ligger endnu på et lavere niveau, end før nedgangskonj. satte ind. Hele nedgangen falder på industrien, hvor antallet af beskæftigede i marts 1959 var 5 % lavere end i sommeren 1957, hvorimod de øvrige erhvervs beskæftigelse nu er lige så høj som på det tidligere toppunkt.

Kreditpolitikken er gradvis blevet skærpet, efterhånden som opgangen har vundet i styrke, og med den sidste forhøjelse omkring 1. juni har diskontoen nu nået det niveau på 3½ %, hvortil den blev sat op i august 1957, da den sidste dosis af kontraktive foranstaltninger blev givet, før nedgangskonjunkturen begyndte. Forhøjelsen af de lange rentesatser har nu bragt stigningen i boligbyggeriet til ophør.

*Ændringer i USAs bruttonationalindkomst under tre konjunktursvingninger i efterkrigstiden*

(regnet i faste priser)

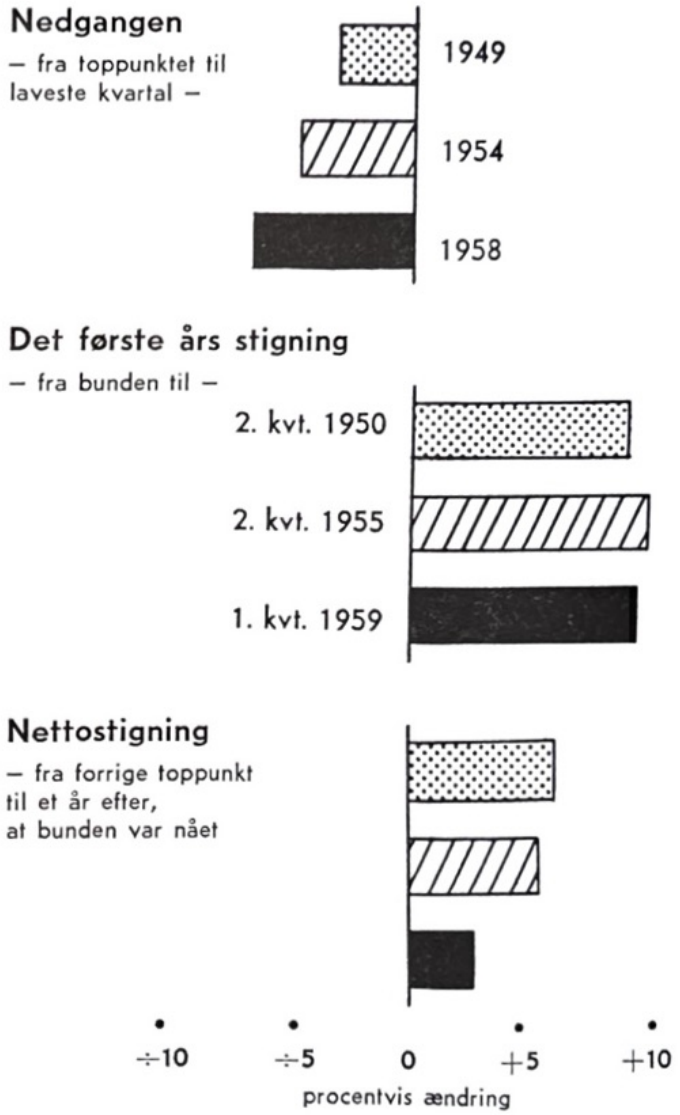


*Figuren er taget fra Survey of Current Business, May 1959.*

USAs løbende betalingsbalance, der i alle de foregående år havde vist et betragteligt overskud, kom i 1958 i balance, fordi eksporten faldt med knap 20 %, mens importen opretholdtes; gaveydelserne til udlandet opvejede nettoindtægterne af vare- og tjenesteydelser. Da den amerikanske kapitaleksport fortsatte, voksede den øvrige verdens dollarbeholdninger stærkt, og denne situation er fortsat i 1959. Nedgangen i USAs valutastilling har i år ikke i samme grad som tidligere taget form af en vækst i udlandets kortfristede dollartilgodehavender, men i udenlandske guldkøb i USA.

*Tabel 5. Sammenhængen mellem bruttonationalindkomst og disponible personlige indkomster i USA.*

| Mld. $, sæsonudjævnet og ganget op til årsniveau | 3. kvt. 1957 | 1. kvt. 1958 | 1. kvt. 1959 |
|---|---|---|---|
| (A) Bruttonationalindkomst | 446 | 427 | 467 |
| ÷ Afskrivninger | 38 | 39 | 41 |
| ÷ Indirekte skatter (med fradrag af subsidier) | 37 | 36 | 39 |
| ÷ Direkte skatter og socialforsikringsbidrag | 58 | 57 | 61 |
| ÷ Aktieselskabsoverskud | 43 | 31 | 49 |
| (B) ialt ÷poster | 176 | 163 | 190 |
| + Aktieselskabsudbytte | 13 | 13 | 13 |
| + Sociale ydelser, arbejdsløshedsunderstøttelse m.m. | 26 | 29 | 31 |
| (C) ialt +poster | 39 | 42 | 44 |
| Disponible personlige indkomster (A÷B+C) | 309 | 306 | 321 |

Der synes nu at være tegn til, at også de private erhvervsinvesteringer – som indtil nu har været den eneste udgiftskategori, der ikke har deltaget i den almindelige økonomiske opgang – vil vokse. McGraw-Hill indsamlede i marts oplysninger om samtlige erhvervs planer for faste investeringer i de kommende år og kom til, at der regnedes med 7 % stigning fra 1958 til 1959 og en yderligere vækst i de kommende år. Undersøgelsen åbenbarede en bemærkelsesværdig forskydning i investeringernes sammensætning, idet 2/3 af de planlagte investeringsudgifter i 1959–62 vil gå til modernisering af bestående anlæg, mens hovedparten af investeringerne hidtil er faldet på nyanlæg. Hvis disse planer holder stik, vil investeringsaktiviteten forskydes med større vægt til de gamle industridistrikter i de nordøstlige stater og Midtvesten, mens investeringerne vil aftage i Syden og Stillehavsstaterne, hvor en meget stor part af de senere års nyanlæg er foretaget.

22. 6. 1959.

T. H.